ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 31.3.2021 г.
COM(2021) 144 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

относно прилагането на Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Презумпцията за невиновност и правото на справедлив съдебен процес са залегнали в членове 47 и 48 от Хартата на основните права на Европейския съюз[1] („Хартата“) и член 6 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ).

Директива (ЕС) 2016/343 относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство[2] („Директивата“) има за цел да се укрепи правото на справедлив съдебен процес в наказателното производство посредством установяване на общи минимални правила във връзка с някои аспекти на презумпцията за невиновност и правото на лицата да присъстват на съдебния процес.

Директивата е четвъртият инструмент, приет съгласно член 82, параграф 2, буква б) от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС)[3], в който се съдържа правното основание за приемане на минимални правила относно „правата на лицата в наказателното производство“. Директивата се прилага в 25 държави членки[4].

ЕС е приел шест директиви в тази област: освен Директива 2016/343 съществуват директиви относно правото на устен и писмен превод[5], относно правото на информация[6], относно правото на достъп до адвокат и на осъществяване на връзка с трети лица през периода на задържане[7], относно процесуалните гаранции за децата[8] и относно правната помощ[9]. Европейската комисия вече представи доклади за изпълнението на първите три директиви[10]. Директивите спомагат за повишаване на взаимното доверие и по този начин за укрепване на принципа на взаимното признаване на присъдите и другите съдебни решения.

Член 12 от Директивата съдържа изискване Комисията да представя на Европейския парламент и на Съвета доклад за нейното изпълнение.

---

[1] ОВ C 326, 26.10.2012 г., стр. 392.
[2] ОВ L 65, 11.3.2016 г., стр. 1.
[3] ОВ C 326, 26.10.2012 г., стр. 47.
[4] В съответствие с Протокол № 21 и Протокол № 22 Ирландия и Дания съответно не са обвързани от Директивата и следователно не са взети предвид в настоящата оценка.
[5] Директива 2010/64/ЕС относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство, ОВ L 280, 26.10.2010 г., стр. 1.
[6] Директива 2012/13/ЕС относно правото на информация в наказателното производство, ОВ L 142, 1.6.2012 г., стр. 1.
[7] Директива 2013/48/ЕС относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане, ОВ L 294, 6.11.2013 г., стр. 1.
[8] Директива (ЕС) 2016/800 относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, ОВ L 132, 21.5.2016 г., стр. 1.
[9] Директива (ЕС) 2016/1919 относно правната помощ за заподозрени и обвиняеми в рамките на наказателното производство и за искани за предаване лица в рамките на производството по европейска заповед за арест, ОВ L 297, 4.11.2016 г., стр. 1; поправен с ОВ L 91, 5.4.2017 г, стр. 40.
[10] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final и COM(2019) 560 final.

Настоящият доклад се основава главно на информацията, предоставена от държавите членки на Комисията чрез съобщаването на националните мерки за транспониране на Директивата. Използвана е също публично достъпна информация от Агенцията на Европейския съюз за основните права[11] и от финансирани от Комисията проучвания, проведени от външни заинтересовани страни[12].

Въпреки че съгласно член 11 от Директивата от държавите членки се изисква до 1 април 2020 г., а след това на всеки 3 години, да изпращат на Комисията наличните данни, показващи как са били прилагани правата, установени в нея, до момента само Австрия е изпълнила това задължение[13]. Липсата на информация от държавите членки възпрепятства извършването на цялостна оценка на практическото прилагане на Директивата.

Поради това в доклада се поставя акцент върху мерките, които държавите членки са предприели досега за транспониране на Директивата[14]. В него се оценява дали държавите членки са транспонирали Директивата и дали националното законодателство постига целите и отговаря на изискванията на Директивата.

До настоящия момент Съдът на Европейския съюз неколкократно е тълкувал Директива (ЕС) 2016/343 и това тълкуване е взето предвид в настоящия доклад[15].

2. ОБЩА ОЦЕНКА

Съгласно член 14 от Директивата държавите членки трябваше да транспонират Директивата в националното законодателство до 1 април 2018 г. Към тази дата 11 държави членки не бяха съобщили на Комисията всички необходими мерки: Австрия, България, Гърция, Кипър, Латвия, Люксембург, Малта, Румъния, Словакия,

[11] Проучване, извършено от Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA), *Presumption of innocence and related rights – Professional perspectives* (Презумпция за невиновност и свързани права — Професионални перспективи). На разположение на адресhttps://fra.europa.eu/en/publication/2021/presumption-of-innocence.

[12] Вж. напр. проекта, координиран от Унгарския хелзинкски комитет, *The Importance of Appearances: How Suspects and Accused Persons are Presented in the Courtroom, in Public and in the Media* (Важността на явяването: начин на представяне на заподозрените и обвиняемите в съдебната зала, пред обществеността и в медиите), и по-специално доклада на Fair Trials *Innocent until proven guilty? The presentation of suspects in criminal proceedings* (Невинен до доказване на противното? Представянето на заподозрените в наказателното производство), на разположение на адрес: https://www.fairtrials.org/publication/importance-appearances.

[13] Във връзка със средствата за правна защита, свързани със *задочните* съдебни процеси и писмените процедури съгласно националното законодателство, както е предвидено в член 8 от Директивата.

[14] През май и ноември 2017 г. Комисията организира две срещи на експерти с представители на държавите членки, чиято цел беше да се обсъди и улесни работата на държавите членки по транспонирането и прилагането на Директивата.

[15] Вж. по-специално решения от 27 октомври 2016 г., *Милев*, C-439/16 PPU; 19 септември 2018 г., *Милев*, C-310/18 PPU; 5 септември 2019 г., *AH*, C-377/18; 19 септември 2019 г., *Районна прокуратура Лом*, C-467/18; 28 ноември 2019 г., *Специализирана прокуратура*, C-653/19 PPU; 13 февруари 2020 г., *Специализирана прокуратура*, C-688/18; 17 декември 2020 г., *Generalstaatsanwaltschaft Hamburg*, C-416/20 PPU; и определения от 12 февруари 2019 г., *RH*, C-8/19 PPU; 24 септември 2019 г., *Специализирана прокуратура*, C-467/19 PPU; 28 май 2020 г., *UL и VM*, C-709/18.

Хърватия и Швеция. В резултат на това през май 2018 г. Комисията започна производства за установяване на нарушение съгласно член 258 от ДФЕС срещу тези държави членки за несъобщаването или частичното съобщаване на мерките за транспониране. Оттогава повечето от тях спазиха задължението и производствата за установяване на нарушение са прекратени. След проверките за пълнота обаче продължават да текат четири производства за установяване на нарушение в случаи, когато някои разпоредби на Директивата още не са транспонирани. Освен това през февруари 2021 г. бяха открити три нови производства за установяване на нарушение за частично съобщаване.

Подходът за транспониране на Директивата варира в различните държави членки. Освен правни или практически мерки за прилагане някои държави членки са въвели и специфични мерки, изрично транспониращи правата съгласно Директивата. В други държави членки се счита, че съществуващите мерки вече до голяма степен съответстват на изискванията на Директивата, и не са приети специфични мерки за нейното транспониране. Въпреки че липсата на изрично транспониращи разпоредби понякога се преодолява, поне до известна степен, чрез практически мерки за прилагане и съдебна практика, това не винаги е така.

В резултат на това националните разпоредби често са недостатъчни за пълното спазване на някои основни разпоредби на Директивата. Такъв по-специално е случаят, когато националните мерки имат по-тясно приложно поле от посоченото в член 2 от Директивата. В оценката се разкриват също и други недостатъци в няколко държави членки, по-специално по отношение на публичното позоваване на вината и правото на лицата да не се самоуличават.

Това неспазване на всички разпоредби на Директивата оказва отрицателно въздействие върху ефективността на правата, предвидени в нея. Комисията ще предприеме всички подходящи мерки за преодоляването му, включително производство за установяване на нарушение съгласно член 258 от ДФЕС.

3. СПЕЦИФИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ОЦЕНЯВАНЕТО

3.1. Приложно поле (Глава 1 — Член 2)

В член 2 се определя приложното поле на изискванията на Директивата. Тя се прилага по отношение на физическите лица, които са заподозрени или обвиняеми в наказателно производство, и се прилага на всички етапи на наказателното производство, от момента, в който лицето е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление или на предполагаемо престъпление, до влизането в сила на решение, с което окончателно се установява дали лицето е извършило съответното престъпление.

Въпреки че някои държави членки не са транспонирали изрично член 2, приложното поле на националните мерки за привеждане в действие на правата, предоставени с Директивата, е до голяма степен в съответствие с нея. В една държава членка обаче

мерките за транспониране се прилагат единствено за лицата, които са задържани или обвинени, но не и за *de facto* заподозрените лица[16], което значително възпрепятства спазването на Директивата. В резултат на по-ограничения времеви обхват на националните мерки в няколко държави членки възникват проблеми, свързани със съответствието. Ограниченията на времевия обхват биха могли да засегнат също и индивидуалния обхват, когато оказват въздействие върху начина, по който се образува производството или върху момента, в който дадено лице се счита за заподозряно.

Тези проблеми, свързани със съответствието, са от съществено значение, тъй като те може да засегнат и приложното поле на презумпцията за невиновност и да ограничат обхвата на националните разпоредби за прилагане на специфичните права по Директивата.

3.2. Презумпция за невиновност (глава 2)

Глава 2 от Директивата се отнася за принципа на презумпцията за невиновност. Съгласно член 3 от държавите членки се изисква да гарантират, че заподозрените и обвиняемите се считат за невинни до доказване на вината им в съответствие със закона. В една държава членка принципът е гарантиран за ответниците и задържаните лица, но не и за заподозрените лица, които не са задържани.

3.2.1. Публично позоваване на вината — член 4

Едва в шест държави членки законодателството е в пълно съответствие с **член 4, параграф 1**, съгласно който се изисква държавите членки да вземат необходимите мерки, за да гарантират, че докато вината на заподозрения или обвиняемия не бъде доказана в съответствие със закона, тези лица не се представят като виновни в публични изявления на публичните органи и в съдебни решения, различни от решенията относно въпроса за вината. Това не засяга актовете на обвинението, които имат за цел да докажат вината на заподозрения или обвиняемия, и предварителните решения от процесуално естество, които са взети от съдебните или други компетентни органи и се основават на подозрения или уличаващи доказателства. Въз основа на това и в съответствие със съображение 16 Съдът постанови, че Директивата „не урежда условията, при които могат да се вземат решенията за задържане под стража“[17].

В няколко държави членки, въпреки че член 4, параграф 1 не е изрично транспониран, изискването на Директивата е приведено в действие посредством общи разпоредби относно презумпцията за невиновност или ограничаване на разпространението на информация, както и посредством съдебната практика.

Въпреки това в 19 държави членки бяха отбелязани проблеми, свързани със съответствието, поради което това е разпоредбата с най-голям брой проблеми.

[16] *De facto* заподозряно лице е лицето, което е заподозряно в извършване на престъпление, но не е уведомено за статута си на заподозряно лице от компетентните органи на държава членка.
[17] Решение от 19 септември 2018 г., *Милев*, C-310/18 PPU.

В някои държави членки тези проблеми произтичат главно от липсата на транспониране, а в 13 държави членки — главно от по-ограничения обхват на националните разпоредби, които не обхващат всички публични органи или етапи от производството или не обхващат съдебни решения, съгласно изискванията на Директивата.

В някои случаи установените проблеми, свързани със съответствието, оказват по-слабо въздействие на практика, тъй като в национален контекст забраната за публично позоваване на вината може да се счита за съществено измерение на принципа на презумпцията за невиновност. Освен това разпоредбите относно клеветата и публикуването на информация в медиите, правилата за защита на данните или правно необвързващите насоки, или други практически мерки за прилагане вече гарантират частично съответствие с изискванията на Директивата на практика.

В други държави членки практическото прилагане се оказва проблематично. Например от практиката е видно, че макар съдиите и прокурорите обикновено да спазват член 4, параграф 1, други органи, като министри или членове на парламента, понякога представят ответника като виновен.

Националното законодателство на 12 държави членки не е в пълно съответствие с **член 4, параграф 2**, съгласно който от държавите членки се изисква да гарантират възможността за вземане на подходящи мерки при нарушение на посоченото в член 4, параграф 1 задължение.

В четири държави членки това е резултат от ограниченията в приложното поле на националните мерки за транспониране на член 4, параграф 1, например когато транспонирането е ограничено до съдебните решения, но не съществуват мерки за публичните органи.

Съгласно **член 4**, параграф 3 установеното в член 4, параграф 1 задължение заподозрените или обвиняемите да не бъдат представяни като виновни не възпрепятства публичните органи да разпространяват публично информация относно наказателното производство, когато това е строго необходимо по съображения, свързани с наказателното разследване, или от обществен интерес. Националното законодателство на някои държави членки не е в пълно съответствие с това поради една или повече от следните причини. Не всички публични органи или видове информация са обхванати от съответните национални мерки, липса на изискването „когато това е строго необходимо“ или липса на ясни условия, ограничаващи разпространението на информация. В някои случаи проблемите, свързани със съответствието, оказват по-малко въздействие на практика, тъй като значение имат също и правно необвързващите насоки, напр. насоки за работа с медиите по отношение на контактите с журналисти и предоставянето на информация на журналистите.

3.2.2. Представяне на заподозрените и обвиняемите — член 5

Съгласно **член 5, параграф 1** от държавите членки се изисква да вземат подходящи мерки, за да гарантират, че заподозрените и обвиняемите не са представяни като виновни, в съда или пред обществеността, чрез използването на мерки за физическо възпиране. Голям брой държави членки не са приели специални правила за транспониране на тази разпоредба.

Съгласно **член 5, параграф 2** член 5, параграф 1 не възпрепятства държавите членки да прилагат мерки за физическо възпиране, които са необходими по специфични за делото съображения във връзка със сигурността или за да се попречи на заподозрения или обвиняемия да се укрие или да установи контакт с трети лица. В две държави членки бяха установени проблеми, свързани с липсата на гаранция, че се извършва индивидуална оценка.

Освен това в някои държави членки съответствието с член 5 също се оказва проблематично на практика. Например в няколко държави членки се използват белезници независимо от причината за задържането на обвиняемия. Обществеността и медиите могат да видят и да снимат обвиняемия с поставени белезници, докато се транспортира до съдебната зала. В други държави членки използването на стъклени клетки в съдебните зали е широко разпространено.

3.2.3. Тежест на доказване — член 6

Съгласно **член 6, параграф 1** от държавите членки се изисква да гарантират, че обвинението носи тежестта на доказване на вината на заподозрените или обвиняемите. Това не засяга евентуалното задължение на съдията или на компетентния съд да търси както уличаващи, така и оневиняващи доказателства, както и правото на защитата да представя доказателства в съответствие с приложимото национално право.

В съображение 22 от Директивата се посочва, че презумпцията за невиновност би била нарушена, ако тежестта на доказване бъде прехвърлена от обвинението към защитата. Това не засяга използването на фактически или юридически презумпции по отношение на наказателната отговорност на заподозрения или обвиняемия. В държавите членки, в които презумпциите са налице, те съответстват на условията, посочени в съображение 22, т.е. те са оборими и зачитат правото на защита, и са ограничени и пропорционални на преследваната законосъобразна цел. Става ясно, че презумпциите се използват в ограничена степен и по отношение на конкретни случаи, като например нарушения на правилата за движение по пътищата, клевета, търговски измами и престъпления, свързани с наркотици. В две държави членки законодателството не е в пълно съответствие с член 6, параграф 1, тъй като в националното им законодателство тежестта на доказване се прехвърля от обвинението, без ясни ограничения в определени случаи. В една от тези държави членки ролята на прокурора се поема от съдията, който след това поема тежестта на доказване.

Съгласно **член 6, параграф 2** от държавите членки се изисква да гарантират, че всяко съмнение относно вината е в полза на заподозрения или обвиняемия, включително когато съдът преценява дали въпросното лице следва да бъде оправдано. В някои държави членки, въпреки че няма изрично транспониране на този принцип, той е общ принцип, признат от съдебната практика. Само една държава членка не е в пълно съответствие с член 6, параграф 2, тъй като когато обвинението или защитата решат да не разпитват свидетел, съдията има право на преценка дали да заключи, че защитникът и клиентът приемат позицията на този свидетел, като по този начин се компрометира презумпцията за невиновност.

3.2.4. Право на лицата да запазят мълчание и да не се самоуличават — член 7

Съгласно **член 7, параграф 1** от държавите членки се изисква да гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да запазят мълчание във връзка с престъплението, в чието извършване са заподозрени или обвинени. В няколко държави членки обаче транспонирането не е в пълно съответствие с Директивата поради по-ограниченото приложно поле на националните мерки.

Този проблем засяга и съответствието с **член 7, параграф 2**, съгласно който от държавите членки се изисква да гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да не се самоуличават. Освен това други държави членки не са транспонирали изрично член 7, параграф 2. Въпреки това, в една от тези държави членки това право неколкократно е признавано от върховните съдилища, докато в националното право или в съдебната практика на върховните съдилища на две държави членки няма изрична гаранция за правото на лицата да не се самоуличават.

Други проблеми, свързани със съответствието, установени в две държави членки, се считат за особено важни, тъй като се оказват в пряко противоречие с правото на лицата да не се самоуличават поради мерки, с които може да се ограничи възможността за упражняване на това право или да бъдат принудени заподозрените или обвиняемите да посочат обстоятелства, изключващи наказателна отговорност.

Всички държави членки са транспонирали **член 7, параграф 3**, съгласно който упражняването на правото на лицата да не се самоуличават не възпрепятства компетентните органи да събират доказателства, които могат да бъдат законно получени чрез използване на законови правомощия за процесуална принуда.

Член 7, параграф 4, съгласно който държавите членки могат да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид оказването на съдействие от страна на заподозрения и обвиняемия, когато определят наказанието, не е бил транспониран изрично от държавите членки. Независимо от това нито една от държавите членки не забранява това и съгласно общите наказателнопроцесуални правила, когато се определя наказанието, обикновено е възможно да се вземе предвид това, което може да се счете за оказване на съдействие.

В съответствие с **член 7, параграф 5** упражняването на правото на заподозрените или обвиняемите да запазят мълчание и на правото им да не се самоуличават не може да се използва срещу тях и не може да се счита за доказателство, че те са извършили съответното престъпление. В 14 държави членки няма национални разпоредби, които изрично забраняват извличането на отрицателни заключения. В някои от тези държави членки обаче не се счита, че това засяга съответствието, тъй като за него или се заключава от общите разпоредби относно допустимостта на доказателствата, или от съдебната практика е видно, че това правило се спазва постоянно на практика. Пример за това е, когато конституционните съдилища считат, че забраната за извличане на отрицателни заключения е неразделна част от правото на лицата да запазят мълчание и да не се самоуличават. В останалите държави членки се счита, че пропускът засяга също и съответствието, тъй като общите разпоредби не са достатъчни или нямат достатъчно широк обхват. В една държава членка, въпреки че член 7, параграф 5 е транспониран, съответствието е само частично, тъй като макар и съдилищата да внимават за това да не позволяват извличането на отрицателни заключения от запазването на мълчание или отказа на ответника да даде самоуличаващи доказателства, тази защита не обхваща *de facto* заподозрените лица.

3.3. Право на лицата да присъстват на съдебния процес (глава 3)

Глава 3 от Директивата се състои от два члена: член 8 се отнася до правото на лицата да присъстват на съдебния процес, а в член 9 се определя правото на нов съдебен процес в случай на неспазване на член 8.

3.3.1. Право на лицата да присъстват на съдебния процес — член 8

Националното законодателство на всички 25 държави членки, обхванати от Директивата, е в съответствие с **член 8, параграф 1**, съгласно който от държавите членки се изисква да гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да присъстват на съдебния процес срещу тях.

Съгласно **член 8, параграф 2** държавите членки могат да предвидят възможност съдебният процес, в който може да бъде постановено решение относно вината или невиновността на заподозрения или обвиняемия, да се проведе в негово отсъствие, при условие че:

а) заподозреният или обвиняемият е бил уведомен своевременно за съдебния процес и за последиците от неговото неявяване; или

б) заподозреният или обвиняемият, след като е бил уведомен за съдебния процес, се представлява от упълномощен да го защитава адвокат, избран от самия него или назначен от държавата.

По отношение на член 8, параграф 2, буква а), в съображение 36 от Директивата се пояснява, че уведомяването на заподозрения или обвиняемия за съдебния процес следва да означава призоваване на заподозрения или обвиняемия, лично или по друг

начин, като на въпросното лице се предоставя официална информация относно датата и мястото на съдебния процес по начин, който му дава възможност да се осведоми за съдебния процес. Уведомяването на заподозрения или обвиняемия за последиците от неявяване, следва да означава по-специално, че лицето е било уведомено, че решението може да бъде постановено, ако не се яви на съдебния процес.

В съображение 37 от Директивата се посочва изискването лицето да е било информирано относно съдебния процес и да е упълномощило адвокат, избран от самия него или назначен от държавата, както е предвидено в член 8, параграф 2, буква б).

В случаите, когато тези условия са изпълнени, Съдът на Европейския съюз е пояснил, че Директивата допуска национална правна уредба, която предвижда, че правото на обвиняемия да присъства на съдебния процес не е нарушено, когато той е взел недвусмислено решение да не се яви на едно от съдебните заседания в процеса срещу него[18].

Законодателството на някои държави членки не е в пълно съответствие с член 8, параграф 2, буква а), тъй като не е изпълнено изискването за своевременно уведомяване на обвиняемия за съдебния процес или за последиците от неговото неявяване. На практика понякога е трудно за обвиняемите да докажат, че не са били осведомени за съдебния процес, поради метода на уведомяване (напр. обикновена поща с доказателство за депозит). Законодателството на няколко държави членки не е в пълно съответствие с член 8, параграф 2, буква б), тъй като не гарантира, че назначеният от държавата адвокат ще бъде упълномощен от обвиняемия, особено когато задължителната помощ от адвокат в отсъствието на обвиняемия се използва широко на практика.

Въпреки че *задочните* съдебни процеси са възможни в повечето държави членки, от практиката е видно, че в някои от тях съдилищата често отлагат съдебните заседания при отсъствие на ответниците и издават заповед за явяване в съда или заповед за арест.

В **член 8, параграф 4** се предвижда, когато държавите членки допускат възможността за провеждане на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, но компетентните органи не са в състояние да изпълнят условията, предвидени в член 8, параграф 2, тъй като местонахождението на заподозрения или обвиняемия не може да бъде установено въпреки положените разумни усилия, държавите членки могат да предвидят, че решението може все пак да бъде постановено и изпълнено. В някои държави членки бяха установени проблеми, свързани със съответствието, поради по-широкото приложно поле на националните мерки, които дават възможност за *задочни* съдебни процеси и които не съдържат изрично изискване да се положат „разумни“ усилия за установяване на местонахождението на лицето.

Когато използват посочената по-горе възможност, държавите членки трябва да гарантират, че при информирането на заподозрения или обвиняемия за решението, по-

[18] Решение от 13 февруари 2020 г., *Специализирана прокуратура*, C-688/18.

специално когато лицето бъде задържано, то бива информирано и за възможността да обжалва решението, и за правото му на нов съдебен процес или на друго средство за правна защита в съответствие с член 9. В десет държави членки бяха установени проблеми, свързани със съответствието, поради липсата на съответна разпоредба в националното законодателство или липсата на правна яснота.

В съответствие с **член 8, параграф 5** член 8 не засяга националните правила, съгласно които се предвижда възможност за съдията или компетентния съд временно да отстрани заподозрян или обвиняем от съдебния процес, когато това е необходимо в интерес на осигуряването на нормалното протичане на наказателното производство, при условие че е спазено правото на защита. В няколко държави членки транспонирането не е в съответствие с Директивата поради по-ограниченото приложно поле на националните мерки (напр. когато съответствието не е гарантирано в контекста на съдебните процеси за престъпления и за леки престъпления) или липсата на ограничения по отношение на времевия обхват на отстраняването на заподозрения или обвиняемия от съдебния процес, което дава възможност за неговото отстраняване от целия съдебен процес.

3.3.2. Право на нов съдебен процес — член 9

Съгласно **член 9** от държавите членки се изисква да гарантират, че когато заподозреният или обвиняемият не е присъствал на съдебния процес срещу него и условията, предвидени в член 8, параграф 2, не са били изпълнени, засегнатото лице има право на нов процес или на друго правно средство за защита, което позволява ново разглеждане на делото по същество, включително и разглеждане на нови доказателства, и може да доведе до отмяна на първоначалното решение. В тази връзка държавите членки трябва да гарантират, че заподозреният или обвиняемият има правото да присъства, да участва ефективно в съответствие с процедурите по националното право и да упражнява правото си на защита.

В повечето държави членки е налице съответствие с тези условия, тъй като след *задочно* осъждане е възможно ново разглеждане на делото по същество посредством обжалване или конкретно средство за защита, водещо до нов съдебен процес. В две държави членки обаче съществуващите средства за защита не винаги дават възможност за ново разглеждане на делото, с което се засяга съответствието.

3.4. Правни средства за защита (глава 4 — член 10)

Съгласно **член 10, параграф 1** от държавите членки се изисква да гарантират, че заподозрените и обвиняемите разполагат с ефективни правни средства за защита, в случай че са нарушени правата им по Директивата.

Поради по-ограниченото приложно поле на националните си мерки някои държави членки не са в пълно съответствие нито по отношение на органите или етапите от производството, за които са налице средства за защита, нито по отношение на правата, нарушаването на които е обхванато от наличните средства за защита.

В една държава членка проблемът е пряко свързан с възможната неефективност на средствата за правна защита на практика поради стриктните квалификации по отношение на наказателната отговорност за нарушения, извършени от органи, с които се определя висок праг на доказване и се изключват обезщетения за вреди за нарушенията, които органите може да са извършили чрез бездействие или докато са действали добросъвестно.

Член 10, параграф 2 гласи, че без да се засягат националните правила и системи относно допустимостта на доказателствата, държавите членки трябва да гарантират, че при оценката на обясненията, дадени от заподозрени или обвиняеми, или на доказателствата, получени в нарушение на правото на тези лица да запазят мълчание или на правото им да не се самоуличават, се зачита правото на защита и справедливостта на производството.

В няколко държави членки бяха установени проблеми, свързани със съответствието, поради по-ограниченото приложно поле на националното законодателство (без гаранция по отношение на *de facto* заподозрените лица), допустимостта на събраните по незаконен начин доказателства съгласно националното законодателство или липсата на разпоредби, които биха осигурили ефективна защита срещу използването на дадените обяснения или на събраните доказателства в нарушение на правото на лицата да запазят мълчание или на правото им да не се самоуличават.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Директивата беше въведена, за да подобри ефективното прилагане на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство. Като цяло Директивата е предоставила добавена стойност от ЕС, като е подобрила защитата на гражданите, участващи в наказателни производства, по-специално в някои държави членки, в които някои аспекти на презумпцията за невиновност не са били заложени в националното законодателство.

В настоящия доклад обаче се подчертава, че в някои държави членки все още се срещат трудности по отношение на основните разпоредби на Директивата. Това се отнася по-специално за приложното поле на националните мерки за прилагане на Директивата и транспонирането на нейните разпоредби относно забраната за публично позоваване на вината и относно правото на лицата да не се самоуличават.

Комисията приоритетно ще се стреми да продължи производствата за установяване на нарушение, открити поради липса на пълно транспониране на Директивата. Комисията ще продължи да оценява съответствието на държавите членки с Директивата и ще предприеме всички подходящи мерки, за да гарантира спазване на нейните разпоредби в целия Европейски съюз.